



การสอนเป่าแคน ของอาจารย์คำเสน พิลาวง

KAMSEN PILANGWONG'S
TEACHING OF BLOW KHAEN

รัฐศาสตร์ เวียงสมุทร^[1]
Rattasat Weangsamut

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้นำเสนอข้อมูลการศึกษาจากการลงพื้นที่ในโครงการศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ณ โรงเรียนศิลปะแห่งชาติ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ของนักศึกษาในระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำเสน พิลาวง ซึ่งเป็นผู้สอนแคนเพียงผู้เดียวที่สอนการเป่าแคนให้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 และมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ของโรงเรียนศิลปะแห่งชาติ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเป็นวิชาบังคับให้นักเรียนศึกษา และปฏิบัติเดี่ยวแคนจำนวนทั้งหมด 3 ลาย ได้แก่ ลายภูตอมดอก ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว ซึ่งลายเดี่ยวแคนทั้ง 3 ลายนี้ ถือได้ว่าเป็นลายเดี่ยวแคนที่มีความสำคัญยิ่งในการสืบทอดการบรรเลงแคนของประเทศลาว บทความนี้จะเสนอให้เห็นถึงการเตรียมการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำเสน พิลาวง การดำเนินการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำเสน พิลาวง และการประเมินการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำเสน พิลาวง

คำสำคัญ : แคน การเป่าแคน การสอน

^[1] นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

This article presents information from studying the area of the Mekong cultural information study project at The National Art School, Lao People's Democratic Republic of PhD students, Doctor of Philosophy Program in Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University. The purpose of this study was to learn the methods of teaching how to blow Khaen by Kamsen Pilawong. Who is the only khaen instructor that teaches students in first and second grade of The National Art School, Lao People's Democratic Republic. Which is a compulsory subject for students to study and practice dioew khaen in total of 3 patterns, namely Phu Tom Dok pattern, Lom Phap Prao pattern and the Champa pattern of Laos These 3 monograms are regarded as the dioew Khaen patterns that are of great importance in the succession of Lao khaen playing. This article presents the preparation of Khamseen Pilawong's teaching of blow Khaen, Implementation of Khamseen Pilawong's blow Khaen teaching and an evaluation of Khamseen Pilawong's blow Khaen teaching.

Keywords : Khaen Blow Khaen Teaching

บทนำ

คำว่า “แคน” เป็นภาษาลาวที่มีหลายอย่าง หมายถึง ทุกข์ยากขาดแคน แคนลาวมีบทบาทในหลายด้านทั้งความบันเทิง และพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงความเชื่อถือกันมาตั้งแต่อดีต แคนลาวเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่เป่าด้วยปาก ทำมาจากไม้แอ้อ หรือ ไม้เขี้ยวป่องเรียวยาวจัดเรียงผ่ายเต้าทำจากไม้เนื้อแข็ง ซึ่งภายในลำลูกแคนจะมีลิ้นเพื่อเป็นการกำเนิดเสียงทำจากทองแดงหรือทองแดงผสมเงิน เมื่อเป่าหากต้องการเสียงใดใช้นิ้วปิดรูที่ต้องการ (สุรพล เนสุสินธุ์, 2563 : 94) แคนเป็นเครื่องดนตรีที่ถ่ายทอดความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรม

ได้อย่างชัดเจน จัดเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่มีประวัติมายาวนานหลายพันปี และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายในภูมิภาคเอเชีย โดยสืบทอดต่อกันมาแต่โบราณ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ด้วยเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นทั้งเสียง เทคนิคและวิธีการบรรเลง ที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะ โดยสามารถดำเนินทำนองและเสียงประสานไปพร้อมๆ กันได้อย่างกลมกลืน (สรวุฒิ สีหาโคตร, 2557 : 37) ทั้งนี้เครื่องดนตรีแคนได้รับความนิยมและสืบทอดอย่างแพร่หลายไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศไทย การบรรเลงแคนจึงปรากฏในเทศกาลต่างๆ รวมถึงชุมชนได้รวมกลุ่มขึ้นเพื่อสนับสนุนการศึกษา ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งในปี พ.ศ. 2548 ได้ก่อตั้งสมาคมศิลปะแคนขึ้น ซึ่งถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ศิลปะการเป่าแคนให้คงอยู่ ปัจจุบันเสียงแคนของชนชาวลาวได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ระบุว่า เสียงแคนของชนชาวลาวนั้นเป็นเครื่องดนตรีแบบเป่า ทำขึ้นจากการประกอบขลุ่ยหลายเลา จากไม้ไผ่ที่มีความยาวแตกต่างกัน เพื่อสร้างเสียงที่มีแตกต่างกัน (มติชนออนไลน์, 2560 : ออนไลน์)

ด้วยความสำคัญและการส่งเสริมเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเครื่องดนตรีแคน ดังกล่าว จึงนำมาสู่การถ่ายทอดความรู้ในระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ โดยโรงเรียนศิลปะแห่งชาติ แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นโรงเรียนเพียงแห่งเดียวที่เปิดสอนสาขาดนตรีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำการสอนดนตรีตั้งแต่ระดับชั้นต้นจนถึงระดับชั้นกลาง โดยจัดให้นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 และ ชั้นปีที่ 2 ทุกคนได้มีโอกาสเรียนแคนจากอาจารย์คำเสน พิลาวง ซึ่งเป็นวิชาบังคับก่อนที่ทุกคนจะแยกออกไปเรียนในเครื่องเอกซันอื่นของแต่ละคน que เลือกไว้ โดยมีลายแคนสำคัญที่ทุกคนจะต้องศึกษาและปฏิบัติ ได้แก่ ลายภูตอมดอก และลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว ดังนั้นลายเดี่ยวแคนทั้ง 3 ลายนี้ จึงถือได้ว่าเป็นลายที่มีความสำคัญยิ่งในการเรียนการสอนเพื่อเป็นการสืบทอดการบรรเลงแคนของประเทศไทย (คำเสน พิลาวง, 2561 : สัมภาษณ์)

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้เขียนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญยิ่งต่อการเรียนการสอนแคนเพื่อการสืบทอดองค์ความรู้ในการบรรเลงแคนลาย

แมลงภู่มดดอกไม้ ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว ของอาจารย์คำแสน พิลาวง เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นบทความนี้ผู้เขียนจะเสนอให้เห็นถึงการเตรียมการสอน เป้าแผนของอาจารย์คำแสน พิลาวง การดำเนินการสอนเป้าแผนของอาจารย์ คำแสน พิลาวง และการประเมินการสอนเป้าแผนของอาจารย์คำแสน พิลาวง โดยหวังว่าองค์ความรู้เหล่านี้จักเป็นประโยชน์ต่อการดนตรีและการศึกษา ลายแคนอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

ผลการศึกษา

การสอนเป้าแผนของอาจารย์คำแสน พิลาวง แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสอน ขั้นดำเนินการสอน และขั้นประเมินผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเตรียมการสอนเป้าแผนของอาจารย์คำแสน พิลาวง

ก่อนดำเนินการสอนเป้าแผนอาจารย์คำแสน พิลาวง ได้มีการบันทึกโน้ตสากลให้แก่นักเรียนท่องจำทำนองลายพร้อมกับบรรยายถึงแนวคิดในการเป้าแผนของลายเดี่ยวแคนทั้งหมด 3 ลาย ซึ่งเป็นลายบังคับเรียน ได้แก่ 1) ลายแมลงภู่มดดอกไม้ 2) ลายลมพัดพร้าว 3) ลายจำปาเมืองลาว แก่นักเรียนให้ทราบถึงอารมณ์ความรู้สึกของลายเดี่ยวแคนทั้ง 3 ลาย เพื่อให้นักเรียนสามารถถ่ายทอดลายเพลงออกมาได้ถูกต้องและตรงตามอารมณ์ความรู้สึกของลายแคน ดังนี้

1.1 แนวคิดในการเป้าแผนลายแมลงภู่มดดอกไม้ของอาจารย์คำแสน พิลาวง

ลายแมลงภู่มดดอกไม้เป็นการบรรยายถึงแมลงภู่มดที่กำลังบินตอมดอกไม้ ซึ่งมีลีลาอาการกิริยาในการบินเข้าเร็วแตกต่างกันในแต่ละช่วงของลาย มีทั้งหมด 48 ห้องเพลง อยู่ในบันไดเสียง A เมเนอร์ หรือ ลายใหญ่ ในอัตราจังหวะ 2/4 ช่วงต้นเพลงห้องเพลงที่ 1 ถึงห้องเพลงที่ 6 มีมีลีลาของท่วงทำนองลีลาที่ช้า โดยเสียงสูงและอาการกิริยาของแมลงภู่มดในขณะค่อยๆ บินไปตอมดอกไม้ จะมีเสียงดังหึ่งๆ บินวนเวียนรอบๆ ดอกไม้ ดังภาพที่ 1 ดังนี้



ภาพที่ 1 ห้องเพลงที่ 1-6 ลายแมลงภู่มดดอกไม้

ห้องเพลงที่ 7 ถึงห้องเพลงที่ 43 เป็นการบรรยายถึงลักษณะของแมลงภู่มดที่โผล่บินตอมดอกไม้ในขณะที่ลู่ลมที่โอนเอนไหวไปมาจากดอกนั้นไปดอกนั้น จึงมีลักษณะของท่วงทำนองที่เป็นโน้ตกระโดด



ภาพที่ 2 ห้องเพลงที่ 7-43 ลายแมงงูตอมดอก

ห้องเพลงที่ 44 ถึงห้องเพลงที่ 48 เป็นช่วงหางเพลง ซึ่งเป็นช่วงจบของลายแมงงูตอมดอก มีลักษณะของจังหวะที่ค่อยๆ ช้าลงเพื่อบรรยายถึงแมลงงูที่ได้ดูดกินน้ำหวานจากเกสรดอกไม้แล้วค่อยๆ โผล่บินจากไป ดังภาพที่ 3 ดังนี้



ภาพที่ 3 ห้องเพลงที่ 44-48 ลายแมงงูตอมดอก

1.2 แนวคิดในการเป่าแคนลายลมพัดพร้าวของอาจารย์คำแสน พิลาวง
ลายลมพัดพร้าวเป็นลายที่มีลักษณะบรรยายลมที่กำลังพัดโบกยอดมะพร้าวไหวเอนไปมาอย่างอ่อนโยน มีทั้งหมด 48 ห้องเพลง อยู่ในบันไดเสียง A ไมเนอร์ หรือ ลายใหญ่ ในอัตราจังหวะ 2/4 ดังนี้ ห้องเพลงที่ 1 และห้องเพลงที่ 2 จะมีท่วงทำนองที่เลียนอากัปรียาและเสียงของสายลมที่ค่อยๆ โบกพัดก้านมะพร้าวให้ไหวเอนนวยนาดไปตามแรงลม ดังภาพที่ 4 ดังนี้



ภาพที่ 4 ห้องเพลงที่ 1 และห้องเพลงที่ 2 ลายลมพัดพร้าว

ห้องเพลงที่ 3 ถึงห้องเพลงที่ 43 เป็นการบรรยายถึงสายลมกำลังพัดโบกไปโยก้านมะพร้าวให้ไหวโอนเอียงเอนนวยนาดไปตามแรงลมที่กำลังพัดโบกไปอย่างอ่อนโยน จึงเกิดเป็นท่วงทำนองของเสียงแคนที่จะได้ยินเป็นเสียงเล็กเสียงน้อยเพื่อเลียนอากัปกิริยาของใบมะพร้าวที่เรียวยาวเรียงรายอยู่ทั้งสองฟากฝั่งสลับส่นระริกเริงระบำเล่นลม ดังภาพที่ 5 ดังนี้



ภาพที่ 5 ห้องเพลงที่ 3-43 ลายลมพัดพร้าว

ห้องเพลงที่ 44 ถึงห้องเพลงที่ 48 เป็นท่อนหางเพลง หรือท่อนจบของลายลมพัดพร้าว มีลักษณะจังหวะของบทเพลงที่ค่อยๆ ช้าลงเพื่อจินตนาการถึงสายลมที่กำลังพัดผ่านยอดมะพร้าวเลยผ่านไป ดังภาพที่ 13 ดังนี้



ภาพที่ 6 ห้องเพลงที่ 44-48 ลายลมพัดพร้าว

1.3 แนวคิดในการเป่าแคนลายจำปาเมืองลาวของอาจารย์คำแสน พิลาวง
ลายจำปาเมืองลาว เป็นบทเพลงพื้นเมืองลาว มีเนื้อหาบรรยายถึงดอกจำปา ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำชาติ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งนี้ครูกองแสง พงพิมพ์คำ ศิลปินแห่งชาติลาว สาขา การฟ้อน ได้กล่าวถึงคำร้อง ดังนี้

“โอ.. ดวงจำปา	เวลาชมดอก
คิดถึงบ้านช่อง	มองเห็นหัวใจ
เฮานี้ก็ขึ้นได้	ในกลืนเจ้าหอม
เห็นสวนดอกไม้	บิดาปลูกไว้ตั้งแต่โตมา
เวลาหงอยเหงา	ยังช่วยบรรเทาให้หายโศกา
โอดวงจำปา	เคียงเฮามาแต่ยามน้อยเอย
กลืนเจ้าสำคัญ	ติดพันหัวใจ
เป็นตาอีกใคร	แพงไว้เซยชม
ยามเหงาเสียดม	เอ๋ยจำปาหอม
เมื่อดมกลิ่นเจ้า	ปานพบเพื่อนเก่าที่ได้พรากจากไป
เจ้าเป็นดอกไม้	ที่งามวิไลตั้งแต่โตมา
โอดวงจำปา	มาลาขวัญฮักของเรียมนี้เอย
โอดวงจำปา	บุปผาเมืองลาว
งามดั่งดวงดาว	ชาวลาวปลื้มใจ
เมื่อตกอยู่ภายใน	แดนดินลานช้าง
เมื่อได้พลัดพราก	อดีตพลัดจากบ้านเกิดเมืองนอน
ข้อยจะเอาเจ้า	เป็นเพื่อนฮ่วมเหงาเท่าสิ้นชีวา
โอดวงจำปา	มาलगามจริงมิ่งเมืองลาวเอย”

(กองแสง พงพิมพ์คำ, 2561 : สัมภาษณ์)

ลายจำปาเมืองลาวมีแนวทำนองอยู่ในบันไดเสียง C เมเจอร์ มีทั้งหมด 24 ห้องเพลง ในอัตราจังหวะ 4/4 ดังภาพที่ 7 ดังนี้



ภาพที่ 7 ลายจำปาเมืองลาว

2. การดำเนินการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำแสน พิลาวง

การดำเนินการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำแสน พิลาวง มีวิธีการสอนแบบการบรรยายพร้อมทั้งสาธิตวิธีการเป่าแคนให้นักเรียนปฏิบัติตาม โดยนำเอาบางท่อนในลายเพลงแมงงูต่อมดอก ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว มาเป็นแบบฝึกหัดเทคนิควิธีการเป่าแคนให้นักเรียนการฝึกซ้อมซึ่งสามารถอธิบายถึงเทคนิควิธีการเป่าแคนของอาจารย์คำแสน พิลาวง ในแต่ละลายได้ ดังนี้

2.1 เทคนิควิธีการเป่าแคนลายแมงงูต่อมดอกของอาจารย์คำแสน พิลาวง

เทคนิควิธีการเป่าแคนลายแมงงูต่อมดอกของอาจารย์คำแสน พิลาวง สามารถแบ่งออกเป็น 6 เทคนิค ได้แก่

2.1.1 การเป่าผ่อนลม แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1) การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เพิ่มขึ้น (Crescendo) คือ การค่อยๆ เพิ่มลมที่เป่าเข้าไปในเต้าแคน เพื่อเพิ่มเสียงให้ค่อยๆ เพิ่มขึ้น ดังภาพที่ 8 ดังนี้



ภาพที่ 8 การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เพิ่มขึ้น

2) การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง (Decrescendo) คือ การค่อยๆ ลดลมที่เป่าเข้าไปในเต้าแคน เพื่อลดเสียงให้ค่อยๆ เบาลง ดังภาพที่ 9 ดังนี้



ภาพที่ 9 การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง

2.1.2 การเป่าสะบัดเสียง (Ornament) คือ การเล่นโน้ตประดับในลักษณะการเป่าสะบัดเสียงรวบโน้ตโดยมุ่งไปยังจังหวะตก ดังภาพที่ 10 ดังนี้



ภาพที่ 10 การเป่าสะบัดเสียง

2.1.3 การเป่าอ้อนเสียง (Slur) คือ การเป่าเชื่อมเสียง โดยเป่าลมเข้าหรือออกจากโน้ตตัวหนึ่งไปหาโน้ตอีกตัวหนึ่งเพียงลมเดียว ดังภาพที่ 11 ดังนี้



ภาพที่ 11 การเป่าเชื่อมเสียง

2.1.4 การเป่าเสียงสะอึกสะอื้น (Tremolo) คือ การพรมนิ้วรวดเร็วลากยาวลงไปโน้ตใดโน้ตหนึ่ง โดยให้สำเนียงการบรรเลงคล้ายการสะอึกสะอื้น ดังภาพที่ 12 ดังนี้



ภาพที่ 12 การพรมนิ้ว

2.1.5 การเป่าจังหวะข้างเทียมแม่ (straight) คือ การเป่าตรงจังหวะโดยเน้นจังหวะตกตามค่าโน้ตที่กำหนด ดังภาพที่ 13 ดังนี้



ภาพที่ 13 จังหวะข้างเทียมแม่

2.1.6 การเป่าจังหวะกาเต้นก๊อน (Swing) คือ การเป่าในรูปแบบจังหวะสวิงโดยเน้นจังหวะยก ดังภาพที่ 14 ดังนี้



ภาพที่ 14 จังหวะกาเต้นก๊อน

ภาพที่ 14 จังหวะกาเต้นก๊อน

2.2 เทคนิควิธีการเป่าแคนลายลมพัดพร้าวของอาจารย์คำแสน พิลาวง
เทคนิควิธีการเป่าแคนลายลมพัดพร้าวของอาจารย์คำแสน พิลาวง สามารถ
แบ่งออกเป็น 6 เทคนิค ได้แก่

2.2.1 การเป่าผ่อนลม แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1) การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ ดังขึ้น (Crescendo) คือ
การค่อยๆ เพิ่มลมที่เป่าเข้าไปในเต้าแคน เพื่อเพิ่มเสียงให้ค่อยๆ ดังขึ้น ดังภาพ
ที่ 15 ดังนี้



ภาพที่ 15 การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ ดังขึ้น

2) การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง (Decrescendo) คือ
การค่อยๆ ลดลมที่เป่าเข้าไปในเต้าแคน เพื่อลดเสียงให้ค่อยๆ เบาลง ดังภาพ
ที่ 16 ดังนี้



ภาพที่ 16 การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง

2.2.2 การเป่าสับเสียง (Ornament) คือ การเล่นโน้ตประดับ
ในลักษณะการเป่าสับเสียงรวบโน้ตโดยมุ่งไปยังจังหวะตก ดังภาพที่ 17 ดังนี้



ภาพที่ 17 การเป่าสับเสียง

2.2.3 การเป่าอ้วนเสียง (Slur) คือ การเป่าเชื่อมเสียง โดยเป่าลมเข้าหรือออกจากโน้ตตัวหนึ่งไปหาโน้ตอีกตัวหนึ่งเพียงลมเดียว ดังภาพที่ 18 ดังนี้



ภาพที่ 18 การเป่าเชื่อมเสียง

2.2.4 การเป่าเสียงสะอึกสะอื้น (Tremolo) คือ การพรมนิ้วร่ำลากยาวลงไปในโน้ตใดโน้ตหนึ่ง โดยให้สำเนียงการบรรเลงคล้ายการสะอึกสะอื้น ดังภาพที่ 19 ดังนี้



ภาพที่ 19 การพรมนิ้ว

2.2.5 การเป่าจังหวะข้างเทียมแม่ (straight) คือ การเป่าตรงจังหวะ โดยเน้นจังหวะตกตามค่าโน้ตที่กำหนด ดังภาพที่ 20 ดังนี้



ภาพที่ 20 จังหวะข้างเทียมแม่

2.2.6 การเป่าจังหวะกาเต้นก๊อน (Swing) คือ การเป่าในรูปแบบจังหวะสวิงโดยเน้นจังหวะยก ดังภาพที่ 21 ดังนี้



ภาพที่ 21 จังหวะกาเต้นก๊อน

2.3 เทคนิควิธีการเป่าแคนลายจำปาเมืองลาวของอาจารย์คำแสน พิลาว
เทคนิควิธีการเป่าแคนลายจำปาเมืองลาวของอาจารย์คำแสน พิลาว
สามารถแบ่งออกเป็น 5 เทคนิค ได้แก่

2.3.1 การเป่าพ่อนลม แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1) การเป่าพ่อนลมแบบค่อยๆ ดังขึ้น (Crescendo) คือ
การค่อยๆ เพิ่มลมที่เป่าเข้าไปในเต้าแคน เพื่อเพิ่มเสียงให้ค่อยๆ ดังขึ้น ดังภาพ
ที่ 22 ดังนี้



ภาพที่ 22 การเป่าพ่อนลมแบบค่อยๆ ดังขึ้น

2) การเป่าพ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง (Decrescendo) คือ
การค่อยๆ ลดลมที่เป่าเข้าไปในเต้าแคน เพื่อลดเสียงให้ค่อยๆ เบาลง ดังภาพ
ที่ 23 ดังนี้



ภาพที่ 23 การเป่าพ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง

2.3.2 การเป่าสับเสียง (Ornament) คือ การเล่นโน้ตประดับ
ในลักษณะการเป่าสับเสียงรวบโน้ตโดยมุ่งไปยังจังหวะตก ดังภาพที่ 24 ดังนี้



ภาพที่ 24 การเป่าสับเสียง

2.3.3 การเป่าอ้อนเสียง (Slur) คือ การเป่าเชื่อมเสียง โดยเป่าลมเข้าหรือออกจากโน้ตตัวหนึ่งไปหาโน้ตอีกตัวหนึ่งเพียงลมเดียว ดังภาพที่ 25 ดังนี้



ภาพที่ 25 การเป่าเชื่อมเสียง

2.3.4 การเป่าเสียงสะอึกสะอื้น (Tremolo) คือ การพรมนิ้วร่ำลากยาวลงไปโน้ตใดโน้ตหนึ่ง โดยให้สำเนียงการบรรเลงคล้ายการสะอึกสะอื้น ดังภาพที่ 26 ดังนี้



ภาพที่ 26 การพรมนิ้ว

2.3.5 การเป่าจังหวะข้างเทียมแม่ (straight) คือ การเป่าตรงจังหวะ โดยเน้นจังหวะตกตามค่านั้ตที่กำหนด ดังภาพที่ 27 ดังนี้



ภาพที่ 27 จังหวะข้างเทียมแม่

3. การประเมินการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำแสน พิลาวง

การประเมินการสอนเป่าแคนของอาจารย์คำแสน พิลาวง แบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 ความไพเราะและความถูกต้องของลาย ประเมินจากการที่นักเรียนสามารถจดจำทำนองลายแมงภู่ออมดอก ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว ได้อย่างแม่นยำจากการท่องจำโน้ต และปฏิบัติตามการเป่าแคนของอาจารย์คำแสน พิลาวง จนสามารถถ่ายทอดออกมาได้อย่างถูกต้อง และตรงตามอารมณ์ความรู้สึกของลายจากการเข้าใจถึงแนวคิดในการเป่าแคนของลายเดี่ยวแคนทั้ง 3 ลาย

3.2 เทคนิคการเป่าแคน ประเมินจากการที่นักเรียนปฏิบัติเทคนิคการเป่าแคนในลายเพลงแมงภู่ออมดอก ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาวของอาจารย์คำแสน พิลาวง โดยมีเทคนิควิธีการเป่าแคนในแต่ละลาย ดังนี้

3.2.1 เทคนิควิธีการเป่าแคนลายแมงภู่ออมดอกของอาจารย์คำแสน พิลาวง แบ่งเป็น 6 เทคนิควิธีการเป่าแคน ได้แก่ 1) การเป่าผ่อนลม แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ ดังขึ้น และการเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง 2) การเป่าสะบัดเสียง 3) การเป่าอ่อนเสียง 4) การเป่าเสียงสะอึกสะอื้น 5) การเป่าจังหวะข้างเทียมแม่ 6) การเป่าจังหวะกาเต้นก้อน

3.2.2 เทคนิควิธีการเป่าแคนลายลมพัดพร้าวของอาจารย์คำแสน พิลาวง แบ่งออกเป็น 6 เทคนิควิธีการเป่าแคน ได้แก่ 1) การเป่าผ่อนลม แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ ดังขึ้น และการเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ เบาลง 2) การเป่าสะบัดเสียง 3) การเป่าอ่อน 4) การเป่าสะอึกสะอื้น 5) การเป่าจังหวะข้างเทียมแม่ 6) การเป่าจังหวะกาเต้นก้อน

3.2.3 เทคนิควิธีการเป่าแคนลายจำปาเมืองลาวของอาจารย์คำแสน พิลาวง แบ่งเป็น 5 เทคนิควิธีการเป่าแคน ได้แก่ 1) การเป่าผ่อนลม แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ การเป่าผ่อนลมแบบค่อยๆ ดังขึ้น และการเป่าผ่อนแบบค่อยๆ เบาลง 2) การเป่าสะบัด 3) การเป่าอ่อน 4) การเป่าสะอึกสะอื้น 5) การเป่าจังหวะข้างเทียมแม่

3.3 จังหวะถูกต้องแม่นยำ ประเมินจากการที่นักเรียนปฏิบัติเทคนิคการเป่าแคนจังหวะถูกต้องแม่นยำในลายเพลงแมงกู่ตอมดอก ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว โดยใช้จังหวะกาเต๋นก่อน และจังหวะข้างเทียมแม่

สรุป

การสอนเป่าแคนของอาจารย์คำแสน พิลาว ในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 และมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ของโรงเรียนศิลปะแห่งชาติ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการสอนการปฏิบัติเดี่ยวแคนจำนวนทั้งหมด 3 ลาย ได้แก่ ลายกู่ตอมดอก ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว โดยมีการเตรียมการสอนเป่าแคนโดยการบันทึกโน้ตสากลให้แก่ นักเรียนท่องจำ ทำนองลายพร้อมกับบรรยายถึงแนวคิดในการเป่าแคนในแต่ละลายเพื่อให้ นักเรียนสามารถถ่ายทอดลายเพลงออกมาได้ถูกต้องและตรงตามอารมณ์ ความรู้สึกของลายแคน จากนั้นได้ดำเนินการสอนเป่าแคนแบบการบรรยาย พร้อมทั้งสาธิตวิธีการเป่าแคนให้นักเรียนปฏิบัติตาม โดยนำเอาบางท่อนในลายเพลงแมงกู่ตอมดอก ลายลมพัดพร้าว และลายจำปาเมืองลาว มาเป็นแบบฝึกหัดเทคนิควิธีการเป่าแคนให้แก่ นักเรียนในการฝึกซ้อม และการประเมินการสอนเป่าแคนโดยมีเกณฑ์การประเมิน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความไพเราะและความถูกต้องของลาย 2) เทคนิคการเป่าแคน 3) จังหวะถูกต้องแม่นยำ หวังว่าองค์ความรู้เหล่านี้จักเป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีและการศึกษาลายแคนอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

กองแสง พงพิมคำ. (2561). ศิลปินแห่งชาติลาว สาขาการฟ้อน. สัมภาษณ์.

2 พฤศจิกายน 2561.

คำแสน พิลาวง. (2561). อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญดนตรีแคน โรงเรียนศิลปะ
แห่งชาติ แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. สัมภาษณ์.

2 พฤศจิกายน 2561.

มติชนออนไลน์. (2560). ยูเนสโก ขึ้นทะเบียน “เสียงแคน” เป็นมรดกทาง
วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้. หนังสือพิมพ์. 11 ธันวาคม 2560. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : https://www.matichon.co.th/foreign/news_762991

[9 ธันวาคม 2561].

สรารุณ สี่หาโคตร. (2557). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลง
แคนลายแม่บทของครูสมบัติ สิมหล้า. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 มกราคม-มิถุนายน.

สุรพล เนสุสินธุ์. (2563). ความหลากหลายทางวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขง :

ขอนแก่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.